ՏԱՐԻ Ե. ՇԱԲԱԹ 15 ՅՈՒՆԻՍ 1902 ԹԻՒ 425

ՇԱՐԺՈՒՄ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՇԱԲԱԹԸ ԱՆԳԱՄ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

Պուլկարիոյ համար
տարեկան 12 Ֆր.
վեցամսեայ 6 »
Արտասահմանի
համար տարեկան 15 »
վեցամսեայ 8 »

Ամերիկայի համար
Տարեկան 3 տր.
վեցամսեայ 1.50 »

Յայտարարութեանց տողը առաջին երեսին համար 40 ս. իսկ վերջին երեսի համար 20 սանթիմ և երեքին անգամ յայտարարներու համար 20 տոկոս զեղչ կըլլայ.

Վառնայի համար ձեռքէ 10 սանթիմ

[illegible] գրամ ղրկել [illegible] գրութեանս հասցէին.

Редакция на вѣстникъ
«Шаржумъ»
Варна
Redaction du journal
«Charjoum»
Varna (Bulgarie)

— o —

Արտասահմանի համար
ձեռքէ
« 20 ՍԱՆԹԻՄ »

Պուլկարիոյ համար
ձեռքէ
« 15 ՍԱՆԹԻՄ »

Դրութիւնք չեն տրուիր

«ՇԱՐԺՈՒՄ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳՐՈՒՈՂԸ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ ՊԷՏՔ Է ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԷ

ԿՈՎԿԱՍԻ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐԸ

Մանաւոր աղբիւրներից տեղեկանում ենք որ բանւորական տարրը Կովկասում հետզհետէ զօրեղանում և կազմակերպվում է։ Վերջին ժամանակներս բանւորները մի ժողով են ունեցել, որին մասնակցել են 70 պատուիրակներ, մեծ մասամբ բարձրագոյն կրթութեամբ։

Մի օտար այցելու շատ ոգեւորվել է Կովկասի բանւորների յառաջադիմութիւնով և եռանդով, ու աւելի մեծ նշանակութիւն է տալիս կովկասեան բանւորների կազմակերպութեան, քան բուն Ռուսաստանի։

Իհարկէ կովկասեան բանւորների մէջ մեծ տեղ են բռնում հայ բանւորները։ Նրանց մէջ պրօպականդան տարվում է միջազգային ոգով և ուղղութեամբ, որովհետեւ պրօպականդիստները մեծ մասամբ օտարներ են։

Անշուշտ մեր բանւորների համար, ազգային տեսակէտից, այդ կորստաբեր ուղղութիւնը չէր կարող վրիպել մեր հայրենասէր զարգացած ընկերվարականների աչքից, և չի էլ վրիպել։ Մի խումբ բարձրագոյն կրթութիւն ստացած երիտասարդներ որոշել են ձեռնարկել հրատարակութիւններ, որոնց նպատակը պէտք է լինի հայ բանւորներին պատրաստել ազգային ոգով պայքարել տալու կապիտալիզմի դէմ, առանց ազգային հիմնական շահերի պաշտպանութիւնը բարձր թող անելու։

Կովկասցի ամեն մի զարգացած հայ, որը ըմբռնում է թէ բանւորականութիւնը հետզհետէ աւելի պիտի զարգանայ Կովկասում, և բանւորի ու կապիտալստի միջեւ երեւացող պայքարը հետզհետէ աւելի խորոխտ կերպարանք պէտք է ընդունի, պարտաւոր է հայ բանւորներին ազգային ոգով զարգացնելու հրատարակութիւնների յաջողութեանը զօրավիգ լինել։

Ինչո՞վ կարելի է զօրավիգ լինել. դրամական օգնութիւնով և հրատարակութիւնները բանւորներին մատակարարելու դիւրին միջոցներ ստեղծելով։

ՎԱՐԴՕ

ԴԷՍԻՑ ԴԷՆԻՑ

Ֆէրտինանտ իշխանին Ռուսիոյ մէջ եղած փառաւոր և սիրալիր ընդունելութիւնը և ուրիշ քանի մը նշաններ պատճառ եղան որ եւրոպական մամուլը հռչակէ, թէ Պուլկարիա բոլորովին անկախ պետութիւն մը պիտի հռչակուի, իսկ Իշխանը թագաւոր։

Պուլկար երեսփոխանական ժողովին նախագահ Տերունի Ցանքօֆն ալ, որ Ռուսիա գացող պատգամաւորութեան մէջ կը գտնուէր, պուլկար թերթի մը խմբագիրներէն մէկուն հետ ունեցած տեսակցութեան մէջ յայտնած է, թէ շատ հաւանական է որ Պուլկարիա անկախ պետութիւն հռչակուի։

Ուրեմն, կարելի է յուսալ որ Թուրքիոյ անուանական գերիշխանութեան ժամերը համրուած են, շուտով Պուլկարիան պիտի ազատի անորմէ, և տարեկան որոշ տուրքէ մը։

Շատ ուրախ և գոհ ենք. Պուլկար երկիրը արժանի է բոլորովին ազատ ըլլալու։

* *

Բլէվէ. Ռուսաց ներքին գործոց նախարարը ծրագիր մը կազմեր է ռուս ժողովուրդին ունեցած ներքին ինքնավարութեան փոքրիկ մնացորդներն անգամ ջնջելու, ներքին գործոց նախարարութեան քովիկը ազնուականներէ կազմուած խորհուրդ մը հիմնելով։

Ուրեմն այժմ պարզ ու բացայայտ է որ Ռուսիա ոչ թէ ժողովրդին պահանջներուն բաւարարութիւն տալով պիտի աշխատի երկիրը մեծ փոթորիկներէ ազատելու, այլ ժողովրդին իրաւունքները աւելի սահմանափակելով։ Թէ Բլէվէին ձեռք առած միջոցները որչափ պիտի կրնան իրենց նպատակին ծառայել, այդ ապագան պիտի պարզէ ...։

* *

Լեհացիները կատակ չեն ըներ. իրենք ալ որոշած են նոյն միջոցներով դիմադրել գերման կառավարութեան։

Գերման երեսփոխանական ժողովը խոշոր գումար մը քուէարկած է լեհական նահանգներուն մէջ հողեր գնելու և հոն գերման գաղթականութիւններ հաստատելու համար. անոր այս որոշումը չէ զգացնելու համար պաղապան լեհական քաղաքներու մէջ լեհացի դրամատուներ խոշոր գումարներ որոշած են որպէսզի իրենք մրցակցին և թոյլ չըտան որ լեհացիներու հողերը Գերմանացոց ձեռքը անցնին։

Այդ տեսակ դիմադրութիւն մը լեհացիներու կողմէն գերմանացոց պիտի ստիպէ քիչ մը վերջը աւելի խոշոր գումարներ քուէարկել լեհական հողերը ձեռք ձգելու համար։ Սակայն պետութեան մը համար այդ տեսակ աւելորդ ու ծանր ծախսերը այնչափ ալ շահաւոր չեն։

ԿԷՏ

ՄԵՐԱՅԻՆՔ

Այս շաբթու գործակալութեանս հասած՝ մեր ցեղին վերաբերող լուրերն բազմաթիւ են, պատմելու կամ առաջ բերելու համար հետեւինք ժամանակագրական կարգին։

Լսած կը լինինք արդէն թէ անցեալ շաբաթ օր Ֆրանսացի մի քանի հայասէր երեսփոխաններ՝ տեղեկանալով Մուշի կողմերէն եկած չարաբաստիկ լուրերուն, ներկայացան Ֆրանսայի արտաքին գործերու մինիստր՝ պրն. Տէլքասէին և խնդրեցին որ Ֆրանսա միջոցներ ձեռք առնէ կրկնուելի եղեռնութիւնները առաջն առնելու։

Պարոն Տէլքասէ այն երեսփոխաններուն խոստացաւ պէտք եղածն ընելու . . . .

Կիպրոսէն գործակալութեանս հասած հեռագիր մը կիմացնէ մեզ թէ Հայաստանի Պէս (Պիանի՞, Բրասէ՞ն — անկարելի է իմանալ հեռագրէն) գաւառին մէջ նորանոր ջարդեր և կոտորածներ տեղի ունեցած են. դերակատարներն եղած են քիւրտերը իսկ ջարդուողները բնականաբար՝ հայերը։ Բայց մանրամասնութիւնները կը պակսին, որ վստահ. քիւրտերը տեղային հեռագրական թելերը ջարդուփշուր բրած են եղեր։

Հինգշաբթի երեկոյ ուրիշ սարսափելի և զուարճալի հեռագիր մ'ալ հասաւ գործակալութեանս. Մեզ կիմացնեն թէ Թուրքիոյ մէջ սրբութեան և մարգարէութեան համբաւ վայելող շէյխ մը, ապագան գուշակեր է և իր հետեւեալը Սուլթանին պատմեր է այսպէս՝ «Թուրքերու բանը վերջացեր է, եւրոպական մի քանի պետութիւններ իրենց մէջ գաղտնի բաժնած են Թուրքիան և այդ բանին երեւան ելլելը միայն ժամանակի խնդիր մ'է. այժմ Սուլթանը որ մինչեւ օրս սկեպտիկ մը կը նկատուէր և կը ծիծաղէր շէյխերու, և մոլլաներու ու անոնց աղօթքներուն և գուշակութիւններուն վրայ, սոյն շէյխի գուշակութիւններէն սաստիկ զգացուած է և երեք օրէ ի վեր մտատանջութեան և անհանգստութեան մէջ. գիշերները չի քնանար, իսկ . . . .։

Անցեալ չորեքշաբթի՝ յունիս 11ի երեկոյեան ժամը 9 քառորդ անցած Բարիզի Իսհագ սըգիազ կոչուած ընկերութեան անմոռանալի կեդրոնատեղւոյն մէջ, պարոն Ա. Չօպանեան, մօտ քսան և հինգ հայ և Ֆրանսացի հանդիսականներու առաջ բանախօսութիւն մը կարդաց Հայոց մասին, որ տեւեց մօտաւորապէս կէս ժամ։

Պարոն բանախօսն իրեն նիւթ ընտրեր էր հայոց բանաստեղծութիւնը, որովհետեւ, ըստ. բանաստեղծութենէն կը տեսնուի թէ հայերը արեւելեան ազգ մը լինելով հանդերձ իրենց ներշնչումներով և մտաւորական զարգացումով՝ արեւմտեան ժողովուրդ մը կը ներկայացնեն։

Կարդաց մի քանի կտորներ զանազան բանաստեղծութիւններէ, ինչպէս՝ Նալբանդեանէ, Գամառ-Քաթիպայէ և մի քանի աւելի հիներէ. Յետոյ անցաւ Ֆրանգօ-հայկական յարաբերութեանց և յիշեց թէ ինչպէս ԺԴ. դարու մէջ Ֆրանսացի իշխանազուն մը՝ Լուսինեան հայոց թագաւոր հռչակուեցաւ։ Յետոյ խօսեցաւ համբաւաւոր Իսրայէլ Օրիի մասին որ կուզէր Հայաստանի անկախութիւնը վերահաստատել և ատոր համար դիմեց

Ֆրանսայի Թագաւոր Լուդովիկոս ԺԴ.ին արժէ մերժուելով Ռուսիոյ Պետրոս Մեծին դիմեց, որը թէպէտ ընդունեց Օրիի առաջարկը բայց բարեկամական կոչեր միջամտութիւնը շօշափելի հետեւանք մը չունեցաւ։

Յիշեց Մխիթարեանց հաստատութիւնը յԵւրոպա, անոնց ըրած թարգմանութիւնները եւրոպական հին և նոր մատենագիրներէն, յիշեց հայկական թատրոնին սկզբնաւորութիւնը Կ. Պոլսոյ մէջ, նոյնպէս թատրոնի մուտքը Թուրքերու մէջ Հայերու շնորհիւ։ Յօսեցաւ Ֆրանսական մատենագրութեան ազդեցութիւնը հայ գրականութեան վրայ և ակնարկեց թէ ռուսահայ մատենագրութիւնն ալ ֆրանսականին ազդեցութենէն զուրկ չէ։

Բարիզի հայ ուսանողաց վերակազմեալ միութեան առաջին հանդէսը տեղի ունեցաւ, երեք երեկոյ (ուրբաթ 20 յունիս)։ Երեք օր առաջ հետեւեալ տոմսակը առաւ Բարիզաբնակ հայերու մեծամասնութեան։

Բարիզ 17 յունիս 1902

«Յարգելի պարոն—կը խնդրենք որ հաճիք ներկայ գտնուիլ Բարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան երեկոյթին որ տեղի պիտի ունենայ ուրբաթ օր —20 յունիս— իրիկուան ժամը 8ու կէսին «քաֆէ Վօլդէր»ի սրահին մէջ (Բլաւ տը լ'Օտիոն)

Փ. Կ. Ո. Մ. Գործադիր մարմնոյ

Քարտուղար	Նախագահ
Աստղ Շաւիկ	Մ. Պաղտասարեան

Այս հրաւիրագրին կցուած էր նաեւ երեկոյթին ծրագիրն որ երկու մասերու բաժնուած էր։

Երեկոյթը սկսաւ ժամը 9 քսան անցած, հանդիսականներու թիւը 30էն աւելի էր, որոց մէջ կը գտնուէին մի քանի ալ ուսանողներ։

Երեկոյթը սկսաւ Ս. Անարոնեանի «Բաշօն» նորավէպի ընթերցումով, որ կարդաց պարոն Աստղ Շաւիկ։ Այս թուին մէկ պակասութիւնն այն էր որ շատ երկար էր նման փոքրիկ երեկոյթի մը համար ընթերցումը տեւեց 20 վայրկեանէ աւելի և միաձայն (Մէրդօդօնօ) կարդացուելուն, եղաւ ժամանակ մը որ ամենուն ձանձրոյթ կը պատճառէր։ Բարեբախտաբար այս ընթերցանութեան յաջորդեց Օր. Բոբայեան՝ կատարելով արգիլ մը որ դաշնակի վրայ անոյշ Bachի երկու կտորներ՝ «Պրելուտ մի մինօրէ» և ֆի. կալ ինօ մինօրէ» և վարպետի մը նման կատարեց իր գերը։ Յետոյ պարոն Թէրլէմէզեան՝ հայ նկարիչը շատ յաջող կերպով կարդաց, գաւառացի հանդուցեալ բանաստեղծի մը Ալիքճանեանի մէկ գեղեցիկ կտորը «Պանդուխտը» վերնագրով։

Պարոն Փ. Թէրլէմէզեանին յաջորդեց պարոն Մ. Հախումեան որ իր «Թառ» գործիքով—Նուագի գործիք մը որ Պարսկաստանէն եկած է թէպէտ բայց Կովկասի մէջ շատ տարածուած է և բաւականին նման է ամբողջ Տաճկաստանի մէջ ծանօթ «սազ» կոչուած գործիքին—ներկայացնելու խեղճն ու միտքը «Թառեցուց», շնորհիւ անոր արեւելեան եղանակներուն, երգերու ծայքերուն վրայ։ Անկէ յետոյ պարոն Ա. Եարճանեան կարդաց Փ. Սրուանձտեանի «Համով-Հոտով»ն կտոր մը, վարպետօրէն մը գրչին անվայել։

Յետոյ խօսք առաւ Ուսանողաց Միութեան՝ ատենապետը՝ պարոն Միսաք Պաղտասարեան և բացատրեց ուսանողութեան դերը. թէ ինչո՞ւ վերստին կազմակերպուած է ուսանողական միութիւնը. թէ ինչ պայմաններով կարելի է անդամակցիլ միութեան, և այլն։ Յետոյ 10 վայրկեանի չափ դադար։

Երեկոյթի երկրորդ մասն սկսաւ Կամսարականի «Ծուխի տեղ» նորավէպին ընթերցանութեամբ, զոր կատարեց պարոն Ֆրնարքեան։ Յետոյ դարձեալ Օրիորդ Բոբայեան դաշնակի վրայ ածեց երեք գեղեցիկ կտորներ՝ եւրոպական—բայց ինչո՞ւ օրիորդը հայկական մի եղանակ չածեց։ Յետոյ պարոն Հախումեան կարդաց Յ. Յովհաննիսեանի մէկ բանաստեղծութիւնը, որուն անմիջապէս յաջորդեց պարոն Հախումեանի «Թառը» և երեկոյթը վերջացաւ մօտ գիշերուան ժամը 12ին։

Ուսանողները նպատակ ունին 15-20 օրը անգամ մը այսպիսի փոքրիկ երեկոյթներ սարքելու, նպատակին շատ գովելի է, մանաւանդ եթէ երեկոյթներուն մի քիչ աւելի հետաքրքրական գոյն տան բանախօսութեան, ընթերցանութեան հետ երգեր և «կակի» կտորներ ալ խառնելով։

Միհ' Ս. Դաւիթ Բէկ

Բարիզ 21 յունիս 1902

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Պ. Խմբագրութիւն «Շարժում»ի

Կաթոլիկ միսիոնարութեան մասին հարիւրաւոր տարիներից ի վեր թէր ու դէմ գրութիւններ լոյս տեսել են զանազան թերթերում. իմ կողմից ժամանակաւորութիւն եմ համարում ցոյց տալ թէ որ աստիճան կարեւորութեան արժանի էր թերթից 410-11—12 թիւերում հրատարակուած «Կաթոլիկ միսիոնարներ Պարսկաստանում» յօդուածը։

Բայց որովհետեւ պարոն յօդուածագիր իրեն թոյլ էր տուել մի շարք ստութեամբ իր յօդուածը համեմել, դրա համար հարկ եմ համարում երկտողով պատասխանել. — Ֆիշերօթիկ աշակերտներէն մէկի մահուան լուրը բոլորովին խեղաթիւրած հաղորդել է լրագիրը. մեր աշակերտներ օրէն ոչ թէ 13 այլ 10 ժամ միայն են ուսումնարան եւ միայն 8 ժամ զբաղւում են։ Ուսումնարանի բացայայտ տէրն ես եմ. անկիւններից եղած նկատողութիւններ ձայն բարբառոյ անապատի կը մնան. բաւական է որ մեզ յանձնուած է մեր աշակերտաց եւ իրենց ծնողներին գոհացում տալ։ Աշակերտ ունենալու կամ եղածներին թիւն աւելացնելու համար ոչ մի միջոցի չենք դիմել եւ չենք էլ դիմելու. ընդհակառակ Դավրէժում մինչեւ այժմ ընդունուած թոշակադրամի կրկնապատիկ եւ եռապատիկ թոշակ վճարելու ցանկութիւն ունեցողներին միայն ընտրութեամբ ընդունում ենք։

Մեզ ծանօթ երեք աստղերի տակ թագնուած պ. յօդուածագրին խորհուրդ ենք տալիս գրել այն՝ ինչ որ ճշմարտութիւն է. Ֆրանսական առածն ասում է «Հրապարակի բերան բացուելիս միայն իր մէջի պարունակութիւն կարող է արտադրել», յօդուածագիրն իր մէջ պարունակում է հաւասարաչափ քննելուն խայթելու յատկութիւններ։

Վստահ եմ որ խմբագրութիւնդ յանուն անկողմնակալութեան երկտողս կը հրատարակէ իր թերթի մօտակայ համարներէն մէկում։

Դավրէժի լազարիստ Միսիոնարութեան սուպերիոր

ՌԱՖԱՅԷԼ

Դավրէժ, 29/9 մայիս 1902

ՄԻ ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐԻ ՎՐԱՅ ՈՒ ԽՈՅԻ, ՍԱԼՄԱՍՏԻ ԵՒ ՈՒՐՄԻԱՅԻ ԱՐԴԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐԸ

Հայոց ազգի մեծագոյն մասը, իւր զլխի անտարբերութեամբ դէպ ամէն մի հասարակական շարժում, մեռած է անցեալում և այժմ էլ մեռնում է թէ ուսումնարաններին, թէ մամուլին, թէ գրականութեանը (նոյնպէս հեղինակներին չօժանդակելով), թէ յեղափոխութեանը մերազգութեան այդ միակ նեցուկին և թէ վերջապէս ամեն մի օգտակար հաստատութեան և գործի։ Բայց այդ դառն իրականութիւնը որքան էլ պէտք է մեզ չյուսահատեցնի, քանի որ հաստատ ենք թէ յաղթութեան փայլուն պսակը լուսաւորութեան է և տալու յառաջդիմական ջանքին։ Այդ այդպէս ընդունելով, արժէ մի թեթեւ ակնարկ գցել մեր արեւմտեան հայրենիքի երրորդ կառավարութիւնների վրայ, որոնցից երկուսը Ռուսիան և Տաճկաստանը թեւ-թեւի տուած հայ անտարբեր տարրի հետ, մեր ազգը դէպի վերջնական անկումն են քաշում։ Քանի որ մեր խօսքը լինելու է ուսումնարանների մասին, ուստի տեսնենք Ռուսիան և Տաճկաստանը ինչպէս են վերաբերւում այդ հաստատութիւններին, զանց առնելով դոյն կատարած ուրիշ բռնապետութիւնները։ Ռուսիան, հայ ամբոխի կործանիչ բարեկամը, թէ ինչքան սոսկալի անմարդավայել միջոցներով է յառաջ տանում հայերի ռուսացման գործը, անպատմելի է իսկ այժմ։

Սոսկալի է միայն յիշել որ այժմ Կովկասում մօտ 500 հայ դպրոց—այն էլ գիւղական անմեղ հաստատութիւն, փակ են։ Ինչո՞ւ, որպէսզի հայ աշակերտները հայերէն լաւ չը սովորեն, հայոց պատմութիւն և աշխարհագրութիւն չիմանան և այդպիսով պատրաստ լինին շուտով իրանց ցեղը Ռուսաց գիրկը, որի համար էլ Ռուսիան գիշեր ցերեկ պլաններ է պատրաստում. միայն ուսումնարան փակելով նա գոհ չէ, այլ սրան միացնում է և ուրիշ օժանդակ միջոցներ։

Մի ժողովրդի ուսումնարան փակելը, նշանակում է մարդուն զրկել աչքերից. որի լոյսը մի ազնիւ Աստուածային սուրբ է, ինչպէս Շիլլերն է ասում։ Եւ մենք հայերս այդ բացառիկ հասանքին ինչո՞վ ենք դիմադրում, կարելի է ասել միայն հալուած և խաղաղ պայմաններով օժտուած քաղաքներ վազ տալու տրամադրութեամբ։

Տաճկաստանը՝ յանձին հայ արեան թաթախուել Սուլթանի բաւական չէ ինչ 100,000-ներով մորթոտում է, այլ միւսներին էլ չի թողնում անդորր կեանք վարել, այլ զրկելով այդ տարաբախտ ժողովրդին կեանք ու ոգի ներշնչող ազատ ուսումնարաններից, տալիս է նրանց ուսումնարան կոչուած կմախքը միայն։ Իսկ այդ կմախքը ինչ կերպով կարող է ցնցել հայի դարաւոր թմրած ջիղերը. որ կարողանայ մարդկային այդ անզուգ օրէնքով-սեփական արեան գնով ձեռք բերել իր ազատութիւնը։

Այդ բոլոր օրինական իրողութիւններից յետոյ դեռ մենք յանդգնում էլ ենք պարտուել յաղթախտութիւնը, անմիտ խօսքեր շաղտել այս ու այն նուիրուած գործիչի վրայ և այլն։ Թողնենք այդ, առայժմ, շատ չերկարեցինք մեր նիւթից. մենք վերեւում յիշեցինք որ Ռուսիան և Տաճկաստանը բռնաբարում են ուսումնարանի իրաւունքները. իսկ ինչպէս է վերաբերւում դէպի նոյն հայի փոքրաթիւ մասին տէր պարսից կառավարութիւնը. սա չը նայած իւր կրթական անկեալ վիճակին, կառավարութիւն է տուել հայերին լուսաւորուելու, յառաջդիմելու պայմաններ կառուցանելով, նոյնիսկ համալսարան։ Թոյլ է տուած բաց անել եթէ միայն հայերն ուզենան։ Ապացոյց դրան յիշենք անցեալ տարուայ պարսից Շահի տուած ֆերմանը. խիստ ցաւալի է, որ այդ իր տեսակում եզակի արտօնութիւնը մեռած գիր է մնացել. դրա իրագործողները ոչ թէ օտարազգիները պիտի լինէին, այլ հայերը ու միայն դրսեցի—մանաւանդ Կովկասցիք։ Ինչպէս երեւում է գրութիւնները յոյսը տեղացիների վրայ են դրել, եթէ այդ ճիշդ է, շատ [illegible] նոյնպէս յոյսը. որովհետեւ Պարսկաստանցի հայը ոչ ուժ ունի, ոչ ընդունակութիւն մի այդպիսի մեծ գործի համար. այդ խնդիրը ընդհանուր ազգային կարեւորութիւն ունեցող խնդիրներից մէկն է, որ վաղուց լուծուել է պահանջում։

Թաւրիզում կան երկու միջնակարգ ուսումնարաններ, մէկը Ղալայում, որից դուրս են գալիս վաճառականի գործակատարներ և ոչ թէ գիտական ուսուցիչներ. միւսը Լիլաւայում որ անցեալ տարի Դ. դասարան միայն ունէր. հետեւաբար չէր կարող ուսուցիչներ տալ դասարաններին. չը նայած դրան, այդ ուսումնարանը գտնւում է գաղափարական, եռանդուն գործիչների ձեռքում և զգալի յառաջդիմական քայլեր է արել մինչեւ այժմ։ Ուրեմն Պարսկաստանը չունենալով մի բարձր միջնակարգ դպրոց, չի տալիս և ոչ մի ուսուցիչ գաւառների համար. մինչեւ այժմ բոլոր փոքր ի շատէ բարեխիղճ ուսուցիչները իրանց ուսում ստացել են դրսում—Կովկասում կամ Տաճկաստանում։ Սրանք էլ պատահական լինելով ոչ մի յարատեւ գործ չեն ունեցել՝ կարելի է ասել ազատօրէն, որ չըկայ մի գիւղական ուսումնարան ամբողջ Պարսկաստանում, որ քիչ թէ շատ աւարտած լինէր և բարեկարգ վիճակ ունենար։ Իսկ թէ ինչպիսի ողորմելի ուսումնարաններ ունին Պարսկաստանի հայաբնակ գաւառները, բաւական է միայն մէջ բերել Խոյի, Սալմաստի և Ուրմիայի ուսումնարանները, որից հեշտ եզրակացնել կարելի է, թէ սրանք որ գլխաւոր հայաբնակ կենտրոններն են, այդպէս են, հապա միւսնե՞րը։ Խոյ գաւառը, որ Ռուս-Պարսկական պատերազմից առաջ (1828 թ.) լիքն էր հայաշատ գիւղերով, այժմ միայն 3 գիւղ ունի՝ Սէյդավար (30 տուն) սա մինչեւ անցեալ տարի ունէր մի ուսուցիչ, որ խիստ եռանդով աշխատում էր այդտեղ, բայց այս երկրորդ տարին է որ զուրկ է ուսումնարանից. գիւղացիք Սալմաստեցոց նման պանդխտութեան չեն գնում, ուստի շփում չունենալով արտաքին լուսաւորուած աշխարհի հետ շատ ագէտ են և վերին աստիճանի անկիրթ։ Դիզա (20 տուն) առանց ուսումնարանի և առանց քահանայի նոյն իսկ. Մահլազան (20 տուն) մի մասը կաթոլիկութիւն ըն-

ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

—o—

Պարսից Շահը Գերմանիա գտնուած ատեն զանազան հաստատութիւններու կարեւոր գումարներ նուիրեր է։ Մինչդեռ իր երկրին մէջ անօթիները իրար կը լափեն։ Հայ հարուստները աւելի խելացի են. անոնք ոչ օտարին բան կը նուիրեն ոչ հայ ազգատներին, այլ միայն իրենց—Գրպանին.

—o—

(Նախկին նոր—հնչակեան մը)—Ծօ, ես հիմա յեղափոխականներէն կը վախնամ։

—Ինչո՞ւ. դժբախտութիւն մը պատահած է արդեօ՞ք։

—Ատ չէ. բայց առաջ ես ալ յեղափոխական էի։

—o—

(Սենեկապետը չնչապատ Սուլթանին)—Կըսեն թէ Ամերիկայի մօտ կղզի մը կործաներ է.

(Սուլթանը Պանք—Օթօմանի դէպքը յիշելով)—Մոնաստ, կեավուր կոմիթէճիներուն մատը կայ... չէ որ անոնք միացեր են։

Բանուոր

Հ... Գերմանիա

«ՎԷՍԷԼՕ»Ն ԵՒ ԲԱՐԻԶԻ ՀՆԱՎԱՃԱՌԸ

Երեքշաբթի գիշեր Ինպասոմանածի գործարանի գործաւորներուն տեղի ունեցաւ «ԲԱՐԻԶԻ ՀՆԱՎԱՃԱՌԸ» անուն թատերախաղը «Վէսէլօ» խմբին կողմէն. ուրախ ենք ըսելու որ «Վէսէլօ» խումբը դիտմամբ գրած էր այս խաղը, որուն մէջ Բարիզի Հնավաճառը խստիւ կը բողոքէր կառավարութիւններու, օրէնքներու եւ մարդկային կեանքի դըժուարութիւններու դէմ. խաղը ինքնին յաջող կոչուելու արժանի կերպով անցաւ, քանի որ դերասանները յանց չէին խնայած ժողովուրդը գոհացնելու եւ այս իսկ պատճառով քանի քանի անգամներ ծափահարութիւններու արժանացան. Ծափահարութիւն որ ըսինք, թող չը հասկցուին առանց հասկնալու եւ պարզապէս սովորոյթի մը հետեւելու համար դերասանները մի քանի անգամ ի բեմ կոչելը. Տիկին Յակոբեան որ նոյն իսկ անցեալ տարի իր դերերուն մէջ ուշքի զարնող յաջողութիւններ եւ առաւելութիւններ չէր ցուցնէր, այս տարի կը տեսնենք զինքը զգացումներով եւ շարժումներով բաւական կատարելագործուած դերասանուհի մը, որմէ կը հետեւի թէ Տ. Յակոբեան հետաքրքրուած ըլլալով իր արուեստին նրբութիւններով մինչ ջանք ըրած է, աշխատած է անթերի կատարել իր ստանձնած դերերը եւ երեւոյթին նայելով դեռ եւս կաշխատի, քանի որ իր «Մարիա»ի դերին մէջ հանդիսատեսներուն սրտերը խոցելու եւ զգացնելու ամենադժուարին յաջողութիւնը ունեցաւ իր բնական զգացումներով, որդեկորոյս մօր մը անմխիթարելի զայրոյթներով. այս անպատմելի յաջողութիւնն էր որ մեզի թելադրեց իրեն համար նուիրել այս քանի մը տողերը. կը շնորհաւորենք զինքը եւ կը փափաքինք որ Տ. Յակոբեան իր ջանքերը չը խնայէ աւելի եւս զարգացնելու իր արուեստը, որով Պոլսահայ բեմը յառաջիկային պիտի կարող ըլլայ պարծենալ իր համեստ եւ փորձեալ դերասանուհիով։

Ինչ. քօմիք. բայց ամենալուրջ դերերուն մէջ ալ յաջող ու ճերմակերես եղող դերասանն է Պ. Պէնլեան. եւ քանի որ նա ամէն տեղ ալ ծանօթ է իր կատարած դերերով չենք ուզեր իրեն համար երկարօրէն գրել. այս կարգէն է նաեւ Պ. Պապաեան որ կատարեց Բարիզի Հնավաճառի դերը, իրեն ընկեր ունենալով պապա Ժանօն, զոր կատարեց Պ. Պէնլեան, բայց Պ. Պէնլեան շատ անգամ մոռնալով իր գինով վիճակը չորս կողմը արտասանած խօսքերով կը յիշեցնէր բոլորովին առողջ դատողութիւններ արտայայտող մէկը. ամէն պարագայի տակ չենք կրնար պ. Պէնլեանի եւ Պ. Պապաեանի համեստութիւնը ուրանալ. Յաջող էր նաեւ պ. Երամեան իր Մարթէնի դերին մէջ, բայց կ'երեւի թէ կնոջ պակասութեան պատճառաւ ինչպէս որ կը յիշենք եթէ չենք սխալիր Տիկին Բօթարի դերը փոխուած է ծերուկ Մարթէնին, «Վէսէլօ»ին կողմէն. Քանի մը խօսք ալ կուզենք ըսել Օր. Ռօզալիին համար. ընկերականութիւն կոչուած հըրէշային կողմնակերպութեան դէմ արտաբերուած գանգատներու մէջ, մինչդեռ հասարակութիւնը սրտատրոփ թատերախաղին հետեւողութեան կսպասէ, վարագոյրը կը բացուի, բայց սպասուածին հակառակը ըլլալով, Նուագը կը սկսի հնչեցնել երգ մը որ հայու սրտին շատ մօտիկ է, երազի մէջ դուրս կուգայ Օր. Ռօզալին սգազգեստ եւ թոթուն չնչուակի ոլորտումներով կը սկսի մեղմիկ հեզիկ կերպով մը երգել «Մ'սիրելի զաւակունք» իր արտասանութիւնը եւ շեշտերը այնքան նրբին ու բնական են որ մարդ կզմայլի ու ինքզինքը կը մոռնայ, կերազէ կերգէ հը գանգատ ու կարօտանէ. մշտասգեստ Հայաստանի պատկերացումն է անիկա, գեղանի չղթայակապ որբուհի ու տխուր կը գանգատի իր զաւակներուն մոռացութենէն.

դունած, նոյնպէս առանց ուսումնարանի. Խօյ քաղաքի մի արուարձանում ապրում են 100 տուն չափ հայեր, սոքա ունին մի փոքրիկ ուսումնարան, ուր 30ի չափ մանուկներ յաճախում են եւ ուսում ստանում մի թերուս ուսուցչի մօտ։

Սալմաստ, սա ամենահայաշատ գաւառն է Պարսկաստանի (10000 բն.) անցեալներում աւելի շատ եւ բարեկարգ ուսումնարաններ է ունեցել քան այժմ. Ներկայումս ունի չորս ուսումնարան միայն բաց, իսկ առաջ ցից էլ աւելի է պատահել մի տարում. Այժմեան չորս ուսումնարաններից Հաֆթվանինը եւ Ղալասարինը կարելի է քաղաքանի կարգաւորեալ դըպրոց համարել, որովհետեւ առաջինը ունի երեք հայ ուսուցիչ եւ 1 պարսիկ որոնք բոլորն էլ (չը հաշուած պարսիկը) ամենայն բարեխղճութեամբ եւ մեծ աշխոյժով կատարում են իրանց պարտքը. այդ ուսումնարանի շէնքը միայն գիւղացոց անհոգատարութեան պատճառաւ մատնուած է վերին աստիճանի կեղտոտութեան եւ պարբերաբար աւերման. Իսկ Ղալասարի դըպրոցը իր առաջին շքեղութեամբ ու փայլով միակն է ամբողջ Սալմաստում, ուսուցչական կազմով էլ գոհացուցիչ է (4 ուսուցիչ եւ մի վարժուհի)։ Այդ դպրոցը իր մաքուր շէնքով, մշտական թատերասրահով ու բեմով պարտական է Պ. Սամսոնին—Դաշնակցութեան ներկայացուցչին մեր գաւառում։ Միւս երկու ուսումնարանները Հին—քաղաքում եւ Սաւրայումն են. Հին-քաղաքի ուսուցիչը նշանակուած է ամերիկեան միսիօնարների կողմից. այս ազգա ողորմելուն էլ մի ծանր ու պատասխանատու գործ յանձնելով, միսիօնարները ցոյց են տալիս իրանց անշնորհքութիւնը եւ կրօնական նեղ հայեացքը, ինչպէս շատ դէպքերում, Չը պէտք է մոռանալ որ այդ ուսուցիչը բողոքական է, այսինքն այդ դիմակի տակ լաւ ապրուստ հայթայթող.

Սաւրայի ուսուցիչը, եթէ մեղք չէ այդ անունը տալ նրան, զուրկ է նոյն իսկ տարրական կրթութիւնից, եւ աւելի յարմար է եկեղեցական ուսումնարանի աշակերտութեան։

Այդ 4 ուսումնարանների աշակերտների թիւը հազիւ է հասնում 300ի, 24 հայաբնակ գիւղի համար, թէ որքան պակասաւոր է այդ փոքրիկ թիւը, այդ ամեն մարդ առաջին ակնարկից իսկ հասկանում է։ Փայաջուկ (250 տուն), Մահլամ 200 տուն, եւ Սառնա 60 տուն զուտ հայաբնակ գիւղեր են. մին եւ անցեալ տարի ուսումնարան ունէին, բայց այս երկու տարին անուշադրութեան են մատնուած թէ գիւղացիներից եւ թէ առաջնորդից։ Սալմաստում առհասարակ նկատուած է, որ տեղացիք առանց արտաքին ճնշող ոյժի—ինքնաբերաբար երբէք չեն աշխատում ուսումնարան (խօսքս տէր Թօմիկեան վարժատան մասին չէ) ունենալ. Հաֆթվանի «Փրասիրաց», Ղալասարի «Արծրունի», եւ Հին—քաղաքի «Զանչեան» դըրսաւորան-ընթերցարանները պէտք է տալ ուսումնարանական յառաջդիմութեան մեծ զարկ են տալիս։ Մօտ մի ամիս է, ինչ Հաֆթվան է եկել մի չվէտուհի օրիորդ որը տեղացոց հաստատելու նպատակով եւ եթէ յաջողութիւն եղաւ աշակերտուհիներ եւս ընդունելու գիւղից. որա ամեն քայլերից երեւում է, որ չունի երբէք վճռականութիւն եւ հաստատամտութիւն, չեմ կարծում սա կարողանայ գլուխ տանել իւր սկսած գործը։

Թէ այս գաւառի եւ թէ Խօյի ուսումնարանները բոլորովին անապահով են նիւթապէս, այսինքն հաստատուն աղբիւրներ չ'ունեն։ Ուրմիան որ ունի մօտ 4800 բնակիչ, ուրեմն Սալմաստի բնակիչների կէսից էլ պակաս, ունի 10 ուսուցիչ հետեւեալ գիւղերում. Գէարդըրաբ 120 տուն 1 ուս., Թոնգիս 110 տուն, 1. Դալիջան—թափա 70 տուն, 1. Դիզա—թափա 32 տուն, 2 (մէկ վարժուհի). Բարանու 50 տուն, 2 (մէկը վարժուհի). Իքի աղաջ 40 տուն, 1. Թամաթար 30 տուն, 1. եւ Ուրմի քաղաքում 50 տուն 1 ուս. Այդ ուսուցիչներից մի քանիսը ուղարկուած են Թաւրիզի Հայոց հոգ. բարեգործ. ընկերութիւնից եւ պահւում են նորա ծախքով. Այս ընկերութիւնը ամբողջ Պարսկաստանում մի հատիկն է իւր տեսակում. բայց աւելի ցանկալի եւ ուրախալի կը լինէր տեսնել սորան իւր գործը աւելի ընդարձակած, քանի որ ունի մեծաքանակ դրամագլուխ։

Ուրմիան իւր ուսուցիչների շատութեամբ ամօթ եւ նախատինք է Սալմաստի հայերին, որոնք համեմատաբար աւելի հարուստ են քան Ուրմիայի հայերը։ Այս գաւառները աւելի բարւոք դրութիւն կը ներկայացնէին անշուշտ, եթէ Երիտասարդութիւնը—ինտէլիգէնցիան քիչ թէ շատ բարեխղճաբար ծառայէր իւր կոչմանը։ Երիտասարդութեան վրայ մեծ բարոյական պարտք կայ հասարակական գործունէութեան համար, բայց խիստ ցաւալի է ասել, որ նա այդ բարձր անունը կրելով հանդերձ հին սերնդեան ամենակատարեալ դիպն է ներկայացնում։

Մնում է միայն մի վերջին խօսք եւս ասել. թէ ո՞վ պիտի ջանայ օգտուել Պարսից արտօնած ազատութիւնից եւ հանել խեղճ ու ողբալի հայ ժողովուրդը իւր անկեալ դրութիւնից։ Այդ գործի պարտականութիւնը ընկնում է նախ մեր առաջնորդ բարձրապ. Եղիշէ Ծ. Վ. Մուրատեանի վըրայ, որ, ինչպէս երեւում է, ուզում է շատ անել. եւ յետոյ հայ ամբողջ ազգի վրայ, որ առաջնորդի ամէն մի բարենպատակ ձեռնարկութեան մէջ պիտի թեւ ու թիկունք լինի եւ ոչ թէ խոչընդոտ, ինչպէս մինչեւ այժմ եղել է։

Միայն երկիւղալի է Պարսկաստանի հայ հարուստ դասակարգը, որ մինչեւ այժմ ոչ թէ մի չնչին զոհաբերութիւն իսկ չ'արել յօգուտ հասարակութեան, այլ ընդհակառակը մի քանի նշանաւոր դէպքերում հասարակաց շահը իւր քմահաճոյքին եւ կամայականութեանը զոհ է դարձրել։ Այդ դասակարգը եթէ միանայ առաջնորդի հետ եւ իր կողմից էլ զոհողութիւն անի, այն ժամանակ Պարսկահայի ապագան առ փայլուն է լինելու։

Սպասում ենք յետայսու աւելի մեր առաջնորդի երիտասարդական թարմ եռանդին եւ հայ ժողովրդի իւր խոր քնից սթափուելուն։

Մագար Մ. Ղազարեան

28 Մայիս 1902

Սալմաստ—Հաֆթվան

մռայլում մը, որ արիւնոտ սիրտը կը խոցէ. և յոյն օրիորդի մը շրթերէն կաթկթող մէն մի յստակ ու հայու իսկական հնչումը կրող բառերէն մարդս կախուած կը մնայ և առանց ուզելու կարտասուէ.

Կը լռենք Տիկ. Նաքարեանի, Տ. Տ. Յակոբեանի, Բիւչիւքեանի և Սեփոնի մասին.

Մուրաս-Սոկրաս

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

Վահան վարդապետը չի ուզեր Պուլկարիա գալ, կուզէ Արշարունի եպիսկոպոսը, որ Պաւրաայի առաջնորդ է և չի ուզեր հոն մընալ.

—Բագրատ Խալաթեանը մտադիր է Բէրլինի մէջ հայկական ցուցահանդէս մը կազմակերպել.

—«Վեսելօ» խումբ բաւական յաջող կերպով անցուց իր ներկայացումը ի նպաստ Վառնայի գործադուլ ընող բանւորներուն. կըսեն թէ մօտ 150 լեւ զուտ հասոյթ մնացեր է, չը նայելով որ տոմսակ միայն մէկ օր ծախուեցաւ.

—Ամերիկայի «Հայրենիք» թերթը յաւելուածով մը հրատարակած է վերակազմեալներէն մէկ հումը գրութիւնը, որուն մէջ կը մերկացուի այդ կազմակերպութեան ներքին այլանդակութիւնը. յօդուածագիրը իր ընկերները կը հրաւիրէ կազմակերպութիւնը ազատել անկոչ և անարժան կեդրոնի ձեռքերէն.

—Պոլսոյ «Փունջ» շաբաթաթերթին մէջ Վառնայէն յօդուած մը կայ որուն մէջ կը յայտնուի թէ Վառնայի Որբախնամը իր մօտ հաւաքած դրամները, բաւական խոշոր գումար մը, մինչեւ օրս չէ ուղարկած իր տեղը. Այդ մասին միւս անգամ կը խօսինք.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԱՃԿԱՍՏԱՆ? ԹՈՒՐՔԻԱ

Ֆիրմիլեանի օծումը կրկին յետաձգուած է. թոյլ չեն տուեր որ Աթոնի ռուսական վանքին մէջ օծուի.

Ուրիշ տեղ մը պիտի ղրկուի օծուելու.

—Պուլկարիոյ Պոլսոյ գործակատարը պարոն Նէչէֆ շապպով Սոֆիա կանչուած է.

—«Բարի Նուէլ» Վիէննայէն կիմանայ որ Պոլսոյ մէջ Սուլթանի դէմ դաւադրութիւն մը բացուեր է. դաւադիրներուն նպատակը եղած է Սուլթանը սպաննել և գահը բարձրացնել իր հօրեղբօր որդին, Սայիտ Էթհէմը.

Սայիտ Էթհէմը այժմ ձերբակալուած է և յայտնի չէ թէ ինչ եղած է.

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Փոխառութեան նախնական պայմանները ստորագրած են. 81½ էմիսիա. 50/0, և ծխախոտի պանտէրոլի երաշխաւորութեամբ.

—Սօֆիայի թերթերը կը գրեն որ տէմօկրատներու կուսակցութեան, որուն պարագլուխը Քարավէլօֆն է, պառակտումը անխուսափելի է.

ՌՈՒՍԻԱ

Վարշավայէ Պերլինի թերթի մը կը գրեն որ Խարքովի նահանգապետ իշխան Օպոլէնսքիի մահացու կերպով վիրաւորուած է յեղափոխականներէն. բայց կառավարութիւնը այդ դէպքը գաղտնի կը պահէ.

—Պաշտօնական թերթը կը յայտարարէ որ այսուհետեւ արգիլուած է 20 նահանգներու, ուր խըռովութիւններ տեղի ունեցան, Սթաթիստիքական տեղեկութիւններ հաւաքելու համար մարդիկ ղրկել, առանց բարձրագոյն իշխանութեան գիտութեան, որովհետեւ մինչեւ հիմա տեղեկութիւններ հաւաքելու պատրուակով յեղափոխականներ տ. բաժուեր են գիւղացիներուն մէջ.

—Բալտավայի գինւորական նահանգապետը և քանի մը սպաներ, մարդիկ գինուորագրութենէ ազատելու համար կաշառք առնելու մէջ մեղադրուելով, ձերբակալուեր են. Այդ ձերբակալութիւնները մեծ յուզում առաջ բերած են ամբողջ Ռուսիոյ մէջ.

—Տօլսթոյ առողջացած ըլլալով պիտի տեղափոխուի իր կալուածքը.

ԻՏԱԼԻԱ

Աւստրիական պաշտօնական թերթ մը կը հաղորդէ որ Իտալական կառավարութիւնը բոլորովին պիտի վերակազմէ իր նաւատորմիղը, որովհետեւ հաստատուած է թէ՛ մեծ քանակութեամբ նաւեր անպէտք դարձած են և չեն կրնար ղրկուիլ օտար ջուրեր.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Քօսթէյօնցէի մէջ մեծ հանդէսով արձանը՝ բացուեր է այն Իտալացիներուն, որոնք վերջին յոյն-թրքական պատերազմի միջոցին սպաննուեցան Դոմակօսի քով.

Յոյն կառավարութիւնը թոյլատրած է որ յունաստ Ֆրատելի ածիւնները Իտալիա փոխադրուին.

ԹՐԱՆՍՎԱԱԼ

Անգլիական կառավարութիւնը արդէն հրամայած է որ Ս. Հելինէ կղզիին պօէր գերիները Թրանսվալ վերադարձուին. Ժէնէրալ Քրօնժէի վերադարձը շուտով կը սպասուի.

—Կըսեն թէ Ժէնէրալ Պօթա Անգլիա եկած միջոցին թագաւորէն տեսակցութիւն պիտի խնդրէ.

—Թրանսվալի Եւրոպայի մէջ գտնուած պաշտօնեաներր դեռ պաշտօնական տեղեկութիւններ չեն ընդունած հաշտութեան մասին.

ԱՆԳԼԻԱ

Թագաւորը կազդուրուեր է և մեծ շքով Լօնտօն վերադարձեր է. Ժողովուրդը մեծ ոգեւորութեամբ ընդուներ է թագաւորը, որ բոլորովին առողջ կերեւնայ եղեր.

—Զանազան արքայական տներու ներկայացուցիչները արդէն Լօնտօն հասած են.

☛ ԹԱՏՐՈՆ „ՊՕՐԻՍ“

Հաճի Բանաֆօ
Ամառնային շրջան
«ՎԷՍԷԼՕ»
Հայ դերասանական խմբի
այս գիշեր ժամը 9ին պիտի ներկայացուի

ԼԵՊԼԵՊԻՃԻ
☛ ԽՕՐ—ԽՕՐ ԱԿԱ

Օբերա 3 արարուած
Երաժշտութիւն Տ. Չուխաճեանի

ԵՐԳ ԵՒ ՊԱՐԵՐ
Պ.Գ. Յակոբեանի եւ Օր. Րօզալիի կողմէ

ՊԱԼԷԴ
Օրիորդ Բարասֆօյի կողմանէ

խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը

Վաղը կիրակի գիշեր պիտի ներկայացուի

ՈՐԴԵՍՊԱՆ ՀԱՅՐԸ

բարոյալից տրամ 1 արար
միջկենդանի պատկեր

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՋԱՏԻԿԸ
խմբերգ 1 արար

ԿՕՇԿԱՐ ՄԱՐԴԸ
զաւեշտ 3 արարուած

Մօտօրէն պիտի ներկայացուի Թրանսվալի ներկայ պատերազմը թատերախաղ պատմական զանազան տեսարաններով.

Փորձի սրուած է Կոմս Մոնթէ—Քրիսթօ. երեք երեկոյթի բաժնուած է.

☛ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ☚

Ֆրանսայի նշանաւոր վիպասաններէն ՌԸՆԷ ՏԸ ՊՕՆ-ԺԷԻ հեղինակութիւնը եղող

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ՄԵՌԵԱԼԸ

անուն խիստ հետաքրքրաշարժ եւ բարոյալից վէպին

Հինգերորդ եւ Վեցերորդ թերթերը

Ամեն դասակարգի դիւրամատչելի ըլլալու համար, գիրքը մասամբ, 8ական երեսներէ բաղկացեալ, շաբաթը երկու թերթ պիտի հրատարակուի և իւրաքանչիւր 8ական երեսը պիտի ծախուի 5 սանթիմի:

Ամբողջ գիրքը 24-25 թերթերէ պիտի բաղկանայ:

Վառնայի համար բաժանորդագին 1 Ֆր.: Արտաքին քաղաքներու եւ արտասահմանի 1.20:

Վառնայէ դուրս, Պուլկարիոյ համար երեք թերթ մէկ ծրարով կը ղրկուին, իսկ արտասահմանի համար հինգ թերթ մէկ ծրարի մէջ. փոստի ծախքը հրատարակչին վրայ է:

Դիմել հետեւեալ հասցէին՝ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ, ՕՆՆԻԿ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ, ՎԱՌՆԱ:

Դրամի փոխարէն նամականիշ ալ կընդունուի:

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ

ՀԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

կամ

ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Վէպ մը իրական կեանքէ
Մամլոյ տակ

Այս վէպը որ կը պարունակէ իր մէջ տեղական կեանքէ զանազան պատկերներ. հրատարակութեան յանձնուած է հեղինակին կողմէն և սիրով պիտի ընդունուին բաժանորդներ հրատարակութեան դիւրութիւն ընծայուելու համար.

Բաժնեգինն է 1 ֆրանք. ռօսթի ծախքը հրատարակչին վրայ.

Ծպագրութիւնը աւարտելուն գրքերը կը յանձնուին բաժանորդներուն.

Գոյանալիք հասոյթը ամբողջովին կը նուիրուի «Հայկական Կարմիր Խաչի» ընկերութեան.

Բաժանորդագրութեան համար դիմել հետեւեալ հասցէին.

Մուրաս Երանոսեան

(Պուլկարիա) ՎԱՌՆԱ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

«ԲԱՐԿԷՆ ՍԻՒՆԻ» ընթերցարանի մէջ կը ծախուի Աստղ Սարգսեանի "Իրիցագնորէնքը ի նպաստ Հայ Ուսանողական Միութեան.

Գինն է 1 լէֆ արծաթ.

Կը ծախուի նաեւ «Պարիսի Ազատութեան Ճանապարհին».

Գինն է 90 սանթիմ

Վառնա

Отговорникъ

Мурадъ-Ераносянъ

Печ. Взаимность" — Варна